

Landskap: *Skåne*Upptecknat av: *Sten Boug*

Härad:

Adress: *Bredgat. 27, Lund*Socken: *Ystad*Berättat av: *Carolina Nilsson*Uppteckningsår: *1942*Född år *1862* i *Ystad*

<i>Smuggling.</i>	<i>s. 1, 9, 26</i>
<i>Varulv o. mvara.</i>	<i>s. 3.</i>
<i>Blåkulla.</i>	<i>s. 5.</i>
<i>Skogsmannen skick vid oräder.</i>	<i>s. 6.</i>
<i>Ljukt gubben.</i>	<i>s. 6.</i>
<i>voll, - Kitta m. m.</i>	<i>s. 7.</i>
<i>Goavian " varvade vid oräder.</i>	<i>s. 10.</i>
<i>Goavätten.</i>	<i>s. 10</i>
<i>Vilsegång.</i>	<i>s. 12.</i>
<i>Ljukt på vattnet då vägen drunknat.</i>	<i>s. 12</i>
<i>Ljkte.</i>	<i>s. 13.</i>
<i>Ljukt hämnades på hundar.</i>	<i>s. 14.</i>
<i>Strandringar.</i>	<i>s. 15.</i>
<i>Ankomstrassel.</i>	<i>s. 16.</i>

Skriv endast på denna sida!

Övernaturliga arbetade på nätterna	s. 17.
Stor svart hund.	s. 17.
Nergrävda skatter.	s. 18.
Mod på rik utlänning.	s. 19.
Straff, - spikturna, m. m.	s. 20-21.
Tven Skräddare, - "klok".	s. 21.
Värtor.	s. 22.
Bot mot halsjukdom.	s. 22.
Skå upp en psalmbok vid första nyet.	s. 23.
Väderleken.	s. 23.
Ringormar.	s. 24.
Skå watten m tunna	s. 24.
Prulla ägg, - påskred.	s. 25.
Skådpartier.	s. 26.
Ovdspråk.	s. 28.
Skåtor.	s. 29.
Visa om nattvaktare i Ystad fr. 1870-talet.	s. 32.
Skånderisar.	s. 34.

ACC. NR M. 8806 /.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Min mor och far voro fiskarfolk från Klintholmen vid Ystad.
Min far hette Ola Jönsson och var född år 1836 i Dalköping
vid Trelleborg, där hans far var komunalordförande. Det var
meningen att min far skulle bli lantbrukare, men det ville
han inte utan gick i unga år till sjöss. Han var visst bara
18 år gammal. Så seglade han i 4 år och kom sedan till Ystad.
Han blev där fiskare och smugglare. Det var mycket smuggling
på den tiden. Dom ansåg inte att dom gjorde något orätt med
det. Det gällde bara att klara sej för kustroddarna. Det var
på 1860-talet. Dom smuggla allt möjligt men mest brännvin.
Det var från Bornholm dom smuggla hit till Sverige. Dom hade
sina uppdragsgivare här i Ystad. Det var köpmän här, som sände
iväg dom. Jag minns vi hade en här, som hette Eggertz, som
smuggla mycket. Han var köpman här i Ystad och en gång när
far var ute och hade varit i Bornholm för honom och hade med
sej hem järn och kammar och en massa annat, så låg kustroddar-
na utanför och skulle passa på honom, så han fick slänga hela

ACC. N:R M. 8806:2.

lasten i sjön. Sen tog han upp lasten igen efter 2 år, men då var det mesta förstört.

Far blev sen trött på att vara fiskare och blev betodlare i stället. Han var med de första här, som började odla betor. Min mor hette Cecilia Jönsson och var född 1839 vid Klintholmen här i Ystad.

Jag är själv född här i Ystad i Klintholmen. Jag föddes år 1862. Från min barndom minns jag inte mycket. Jag gick i skolan här i Ystad och började vid 7 års ålder. Vi fick lära oss läsa och stava och så de fyra räknesätten. Så fick vi på slöjttimmarna lära oss karda och spinna hör, men det var inte mycket bevänt med det för vi hade inte slöjd mer än 2 timmar i veckan.

Jag är gift med lantbr. Mårten Nilsson. Han är född år 1863 i Onslunda. En del av det jag har att berätta har jag hört av honom, men det mesta har jag hört av en morbror, Olof Jönsson, född cirka 1845 här i Ystad. Han var fiskare han också.

2.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R **M. 8806**:3

*Skåne
Ystad
uppt. 1942 av
G. Borg*

3

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När en människa blir född, så har modern svåra plågor och förte o minska dom så var det förr brukligt att dom sökte få fatt i en fölhinna, som dom kunde krypa igenom. Blir det så en tös så blir hon mara, men blir det en pojke så blir han varulv. Varulven springer sen efter havande kvinnor för han kan inte bli förlöst förrän han kan få äta upp fostret .

Varulv och
mara.

Tidigt en söndagsmorgon var jag ute i Östra Förstan här i Ystad. Då kom det en stor svart hund springande på tre ben. Jag förstod genast att det var en varulv och andra, som också hade sett den sa detsamma.

En gång var min man körande i Kiviks marknad tillsammans med en piskmakare, som hette Karlsson. Då dom kommit till Benestad så fick dom se en varulv. Dom börja genast knuffa på varandra men ingen av dom våga säga något för hade dom gjort det så hade dom blivit yra och inte kunnat hitta hem. Först när dom kommit till Ystad vågade dom prata med varandra om det.

Här i Fridhem i Ystad bodde en, som hette Roos, som var natt-

ACC. NR M. 8806 74.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

vakt ute på sockerraffinaderiet. Om honom sa dom att han var varulv.

Han var ofta borta om nätterna från sin plats, och han var alltid riven och klöst i ansiktet.

Samma sa dom om en, som dom kalla "ostamannen". Han stod och sålde ost här på torget i Ystad, men det var inte många som våga handla av honom för dom trodde att han var varulv.

Jag har aldrig själv anfäktats av maran men min man, Mårten Nilsson hade den förr rätt ofta. Det var då som om något tungt drogs över honom och han kunde inte säj någonting. Han låg bara och gnällde. Han blev inte fri från det förrän jag sagt hans namn. Då försvann maran medesamma.

Annars är det mest hästar som rides av maran. På morgonen när man kommer ut i stallet så är hästen alldeles svett och på manen har maran flätat den vackraste fläta man kan tänka sej. Flätan är mycket svår att reda upp, men om man låter den vara, så kan det hända, att maran nästa morgon själv rätt upp den.

ACC. N:R M. 8806:5

Det är mest hästar av honkön som rides av maran. Vi hade själv en märr som var och varannan natt reds av maran, Men så tog vi en rund sten med ett hål i, som vi hittat vid stranden. Den band vi ett snöre i och hängde den utanför stalldörren, Och sen den dagen var maran alldeles försvunnen.

Förr trodde dom allmänt att somliga kärringar skärtorsdagen reste till Blåkulla. När dom kom dit skulle dom skriva sitt namn i en stor bok, och det skulle dom göra med sitt eget blod. När dom skulle ge sej iväg dit, så skulle dom sätta sej på en kvast och säga: " Rätt upp och rätt ut", så gick kvasten av sej själv dit. Så var där en, som hade hört det där och också skulle försöka komma iväg, men hon sa fel för hon sa: " Rätt upp och rätt ned", så hon fick fara upp och ned på samma ställe ända till ljusan dag.

När Blåkullakärringarna kommit till Blåkulla, så dansade dom och höll fest där, men långfredag måste dom vara tillbaka för

5
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Blåkulla.

ACC. NR M. 8806:6.

6

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

då skulle dom vara i kyrkan. Det var inte alla som kunde se dom, när dom satt i kyrkan. Men den som var född en torsdag eller en söndag kunde ibland få se dom.

Jag har hört, att när dom dansade i Blåkulla, så hade dom inte någon annan musik än skator. Och det är mycket underligt med det att skärtorsdag ser man inte några skator. Vi har många skator här i vanliga fall men egendomligt nog så äro dom helt försvunna på skärtorsdagen.

I Onslunda fanns där något, som dom kallade "skogsmannen".

Skogsmannen

Han brukade om nätterna gå upp till gårdarna, där det bodde fattigt folk, och skrika, när det var oväder i antågande.

Där i Onslunda fanns det också gott om "lyktegubbar". Där fanns ett kärr, som hette Holma kärr. Där kunde man ibland få se ett ljus, som hastigt flyttade sig från ena sidan av kärret till den andra.

ACC. NR M. 8806:7.

7

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det är mest vid kärr som man kan se sådana ljus, men min far berättade, att dom ofta vid Dalköping kunde se ett ljus följa stranden. Det gick på en minut en sträcka av 3 mil fram och tillbaka. Dom kunde aldrig förklara var ljuset kom ifrån.

I Onslunda fanns det en backe, som dom kalla Bjeredsbacken. I den backen bodde det troll. En julafton på kvällen kom en som dom kalla Jöns Hygge körande förbi . Då såg han att hela backen stod på stylvor. Och trollen dansade och spelade under den. Men den som kom iväg i väldig fart det var Jöns Hygge. Han blev så rädd, så han vågade inte vända sej om förrän han kom hem.

Här i Ystad fanns det också troll i en backe vid Klintholmen. Dom var så fräcka och lea för dom skulle ha mat av bönderna, och fick dom inte de så ställde de till ofog.

Troll.

ACC. N:R M. 8806:8.

Vid slutet av Sandskogen här i Ystad fanns en plats, som dom kalla för Snurran. Där bodde en trollpacka, som hette Kitta. En gång var där en dräng, som fick för sej, att han skulle gå till Snurran och dansa med Kitta. Drängen hette Mårten. Han tog en kamrat med sej och begav sej iväg till Snurran. När han kom fram, så kallade han på Kitta och frågade om hon inte ville dansa ett slag med honom. Det var Kitta genast med på. Och det blev en dans, som Mårten aldrig drömt om. Kitta dansade med honom hela natten ända till ljusan dag. Fram på morgonen var där en tupp, som gol. Då sa Kitta:

"Nu gal hanen den svårten,
här dansar jag med Mårten".

När dom så dansat en stund till, så gol en tupp igen. Då sa Kitta:

"Nu gal hanen den vite,
ännu dansa vi lite".

8
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR M. 8806: 9.

9

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Till sist var där en tupp som gol igen och då sa Kitta:

"Nu gal hanen den röe,

i jorden med alla dom döe".

Då var Mårten död och Kitta försvann. Mårtens kamrat som varit med blev konstig och höll aldrig på att få förståndet tillbaka.

En gång skulle min far över till Bornholm och smugla hem brännvin. Han skulle ha en kamrat med sej. Men dom kunde inte komma iväg för där låg tullare utanför och vaktade för att se efter var dom skulle hän och så skulle dom ta dom på hemvägen. För te o vilseleda tullarna så begav sej far och den andre iväg till Skillinge för att låna båt där och segla över. Dom gick till fots. När dom kom till en skog mellan Ystad och Skillinge, så fick dom se två stycken unga pågarn, som vandrade framför dom hela tiden. Dom kunde inte komma nära dom på något vis. Gick dom fort, så gick pågarna fort, och gick dom sakta så gick pågarna sakta. Men när dom kom till slutet av skogen

ACC. N:R M. 8806:10.

10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

så försvann pågarna. Sen kunde far och den andre inte hitta fram till det hus i Skillinge, där dom skulle låna båt. Då kom dom överens att det nog var ett varsel. Det var nog inte meningen att dom skulle ge sej iväg till Bornholm. Så dom stannade kvar i Skillinge över natten. Och näste dag blev det ett fasligt oväder. Det blev en storm, som varade i tre dagar. Och far sa det att hade dom gett sej iväg, så hade dom blivit på sjön också. Men det var "goarån" som hade varnat dom.

Goavättar finns det i alla hus. Dom ska man försöka hålla sej god med. Man får inte skada dom. Kokhett vatten får man aldrig slå ut på gården för det kan träffa en goavätte. Jag gör det aldrig och jag har lärt det av min mor.

Goavättar.

Likaså får man inte bygga en lagård över vättarnas bostad. En barnmorska blev en gång kallad ner till vättarna för att förlösa en vättekvinna. Det var fint dukat där nere, men så

ACC. NR. M. 8806 //.

Började det droppa något ned på duken på bordet. Barnmorskan frågade då vad det var och vättarna sa att det var från en lagård, som byggts ovanpå deras bostad. Om dom som hade den lagården ville flytta på den, så skulle dom få tur med sina kreatur. Folket gjorde så och hade sen alltid tur med sina kreatur.

Där var en som hette Holm och hade varit kakelugnsmakare. Han berättade för mej, att när han arbetade i Tomarp, så var folket där alltid rädda för något som dom kalla "röson". En gång kom han gående mot järnvägsstationen och skulle gå över en bro. Vid ena sidan av broen stod en 5-6 stycken personer och vågade inte gå över. När Holm kom fram till dom så sa dom: Holm, gå inte över broen för "röson" e i farten. Men Holm brydde sej inte om det utan gick vidare. När han kommit mitt på broen, så hörde han ett fasligt plask i vattnet, men när han vände sej om så var allting stilla och han såg ingenting.

//.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR. M. 8806:12.

12

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Holm berättar också, att när han arbetar på Bornholm, så hade dom där en stor skog, som man alltid gick vilse. Folket där våga sej aldrig in i den. En gång så gick Holm genom skogen, men han blev också vilse. Han fick gå där hela natten och kunde inte hitta hem förrän nästa morgon.

Min moster hade en son, som drunknade. Men hur dom än draggade efter honom, så kunde dom inte hitta honom. Men moster hade ingen ro i kroppen. Hon drömde var natt att hon såg en lykta på vattnet. Där skulle han ligga. Dom brydde sej först inte om vad hon sa, men till sist så gav hon sej inte utan dom måtte dragga där hon sa. Och dom hitta honom genast.

En systerson till mej, som hette Ernst Ahlgren, gick en dag vid Store Sjöhögd här vid Ystad och skulle vakta en ko. Nu var det så att just där vid Store Sjöhögd hade en gång en engelsk

ACC. N:R M. 8806:13.

13
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

båt med en krigskassa gått under. Min systerson vada ut i vattnet och då fick han rätt som de var se en stor svart sten med en siffra på. Det var en femma. Men som han stod och tittade på stenen, så börja vattnet porla och han blev alldeles yr. Och hade inte en yngre bror, som var med, fått i land honom, så hade han blivit där.

När den engelska båten gick under, så räddades besättningen och kom i land vid Klintholmen. Dom hade på sej vantar, som där var 2 tummar på, så dom kunde vända på vanten, när den börja bli sliten på ena sidan. Så var där i Klintholmen då en kvinna som väntade ett barn. Och när hon fick se dom konstiga vantarna så gjorde dom sådant intryck på henne att hennes barn fick två tummar.

Där var en som dom kalla Jöns Lejon, och han hade en god vän.

ACC. NR M. 8806:14.

14

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Och dom två kom på skoj överens, att när en av dom var död, så skulle han komma igen och hälsa på den som levde. Så dog Jöns Lejons vän, men han kom inte och hälsa på. Då tog Jöns och gick ut på kyrkogården till graven. Men när han kom fram så fick han se, att där stack upp en hand ur kullen, och så hörde han en röst som sa: "Samme ment, samme ment"! Den döde mena, att han ville också hälsa på Jöns. Men Jöns blev så rädd, så han la benen på ryggen och sprang hem så fort han orka. Sen våga han sej inte ut på kyrkogården fler gånger.

Min mor, Karna Jönsson, hade en bror, som var lite gudelig av sej. Han gick ofta vid sjöstranden och sökte efter strandgods. Så en dag när han gick där och sökte, så hitta han ett lik. Då blev han lite sorgsen till mods och så sa han: "Ja, min käre bror, jag skulle gärna vilja hjälpa dej om jag kunde. Ge dej livet tillbaka, det kan jag inte, men om du kunde slå armarna

ACC. N:R M. 8806:15.

15

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Om min hals, så skulle jag bära dej med mej hem. Och liket slog armarna om hans hals och så bar han det hem. Det var för att han var så gudelig, som han kunde göra det. När han så kom hem så la dom liket i ett uthus, men så var där gott om hundar då för tiden, som strök omkring i gårdarna. Och dom bröt sej in till liket och ofredade det. Den döde tog då och hämnades på det sättet, att han slog ihjäl alla hundarna i trakten.

Ja förr var här mycket, som flöt i land på kusten. Den 13 november 1872 var det full orkan. Då strandade ett skepp här, som hette "Härnösand". Det kantra vid Svarte, en liten bit utanför Ystad. Det hade en däckslast av bräder. Jag hade en morbror, som hette Olof Jönsson, och som bodde vid Kronoholm. Han plockade upp en del av bräderna och satte i sitt hus. Och sen smällde det alltid i dom bräderna, när det skulle bli dåligt väder. Han kalla det för sjöråd, och han sa, att så är

ACC. N:R M. 8806 16.

alltid med timmer, som dom plockat upp i sjön från något för-
list fartyg. Samma är det också med s.k. värfälle d.v.s. träd
som stormen vält omkull. Det knakar alltid i dom bräderna, när
det är oväder i antågande.

En gång kom det en båt förbi här utanför Ystad, som var lastad
med kalk. Men så tog det fyr i kalken, så dom måste sätta
båten på grund här vid Kronoholm. Där brann den upp, och sen
såg man flera år efter på det stället, där den låg, en lykta,
som brann om natten, när det var storm och dåligt väder. Vid
lungt väder såg man den aldrig. Det var bara när det var storm.

Somliga människor har alltid en "föregångare". Så var det med
min morfar. När han väntades hem så smällde det alltid i en
viss dörr. Och då sa mormor alltid; "Nu kommer snart far hem".
Och det slog aldrig fel. Han kom strax efter.

16.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M: 8806:17.

17

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Förr var här i Ystad många övernaturliga ting.

I ett hus i Lilla Norregata, där det var en smedja, kunde man ibland om natten höra liksom om där var någon, som arbetade fast där inte var en människa i smedjan.

Likadant var det i min mans ungdom, när han arbetade som smed i Tommelilla. Han hörde då en gång mitt om natten vid 1-tiden precis som om någon smidde järn. Men dom andra gesällerna kunde inte höra det. Vi brukte kalla det "förvarsel".

Det säjs att sådant "förvarsel" fanns i alla fabriker, men det var inte alla, som kunde höra det.

I Korgmakare Grönbergs hus här i Ystad sågs förr ofta en stor svart hund. Han satt alltid i porten och glodde, men där var ingen i gården, som hade någon hund, och dom kunde aldrig förklara vad det var för ett väsen. En som hette Ahlgren, som bodde där, blev till sist vansinnig av det.

ACC. NR. M. 8806:18.

18.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

I en skog här utanför Ystad, som heter Lilleskog skall det ha funnits jordagods d.v.s. nergrävda skatter.

Där var en som hitta ett skrin fullt med pengar och klockor av guld. Han fick reda på det genom att det blossa, som det ibland gör vid jordagods. Han gick dit och skulle ta det. När han skulle ta upp det, så kom där en gammal man och la handen på axeln på honom och sa: " Detta är mitt. Det har jag ärvt av mina föräldrar." Så tog den gamle det och gick sin väg. Men den andre gick efter för att se vart han skulle ta vägen. Den gamle gick då till Svarte bro och där kastade han alltsammans i vattnet. Sen har dom aldrig hittat den skatten mer. Men hade han som först grävde haft en kniv av stål med sej, så hade han haft makt att behålla skatten.

I Danmark skall det finnas en bok, där det står upptecknat om alla jordagods i Skåne. Kan man finna den boken, så får man mot betalning slå upp en sida i den, och sen får man söka komma ihåg vad där stått och själv söka upp skatten.

ACC. NR M. 8806:19.

19

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Här ute vid Bjersjöholm hände också övernaturliga ting.

Där var en nattvakt, som hade en viss bit att gå under sitt pass. Och när han gick där, så hände det ibland att där var något som tog honom och kastade honom flera meter åt sidan.

En gång så var där främmande på Bjersjöholm, och då dom skulle hem på natten, så kom just nattvakten förbi, och då var där något som tog honom och kastade iväg honom. De främmade blevo mycket förvånade och undrade vad det var, men nattvakten sa bara: "Å, såna stötar e jag van vid".

Här i Ystad fanns det en köpman, som hette Eskilsson och han hade en gård vid Östergatan. En gång hade han visit av en utlänning. Utlänningen hade en stor kassa med sej. När han var hos Eskilsson, så försvann han spårlöst. Ingen visste, var han blitt å. Men på gården i Eskilssons hus var där en brunn som dom efter den dagen inte fick öppna. Men sen efter det att

ACC. NR M. 8806: 20.

Eskilsson dött, så öppnade dom brunnen, och då fann dom ett benrangel i den. Dom trodde då att Eskilsson tatt livet av utläningen för pengarnas skull. Men han fick aldrig någon glädje av dom för han blev strax efter sjuk, och till sist kunde han inte gå utan fick köras i vagn. Det fick han som straff trodde dom.

Förr hade dom hemska straff för brottslingar. Kakelugnsmakare Holm har berättat, att han i Ö. Vemmerlöv sett en spiktunna på Galgbacken där. Det var en tunna så stor, att en människa kunde krypa in i den, och så var där stora spikar på innersidan. På Karl XV:s tid var där en, som hade hållt fotogen över en annan och tänt på. Han dömdes för det att dö i spiktunnan. Dom stoppa in honom i tunnan och spände en häst för den, och så körde de runt med den tills han var död.

20
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

(en fantasi)

ACC. N:R M. 8806:21.

21

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Holm har berättat, att för var det vanliga dödsstraffet, att man dömdes till att krypa in på "Vita Briggen" på 28 dar.

(den fantasti)

Det betydde, att man fick sitta i fängelse på vatten och bröd i 28 dar, och det var mer än en människa rådde med. Holm satt själv på "Vita Briggen" i 6 dar för slagsmål, och han sa att det var det värsta han varit med om. Det ville han för intet i världen vara med om mer än en gång.

I min mors tid hade dom i Klintholmen en skräddare, som hette Sven Skräddare. Han ville gälla för att vara vad dom brukade kalla för klok. Han hade rätt stor praktik. När dom kom körande till honom, så sa han alltid åt dom att dom behövde inte binda hästarna, för det skulle han ordna, så dom inte skulle gå någonstans. Han gick då alltid bort och viska något i hästens öra, och sen gick dom in i stugan. Och hästarna stod alltid kvar utanför. Men så en gång hade en tös, som bodde i närheten

ACC. N:R M. 8806:22.

fått fatt i en pappersdrake, som hon släppte upp. Härav blev hästarna skrämde, så dom glömde vad Sven Skräddare sagt dom och dom satte av i fullt sken utåt Lilleskog.

Förr var det vanligt att man begagna sej av goda råd när man hade något fel.

Om man hade vårtor, så skulle man fastande och tigande gå till en kvinnograv på morgonen och tvätta sej i daggen på graven. Då försvann vårtorna. Det har min mor lärt mej.

En son till mej hade länge varit svullen i halsen. Vi sökte doktor, men han sa, att det var en mycket svår operation, så den vågade han inte göra. Då sa min mor till mej: "Du får låta pågen ta i månen." Det gick så till, att man en torsdag eller en söndag, när månen var full, skulle stryka tre gånger över det sjuka stället och säga: "Jag trodde jag hade, men jag

22
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8806:23.

23.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hade inte". Vi lät pågen göra så och strax efter försvann det onda, och han har inte haft det sen heller.

Vid första nyet i nyår skulle man slå upp en psalmbok. Den första sidan, som kom upp då visa vad man skulle råka ut för under det kommande året.

På vissa dagar under året kunde man se hur väderleken skulle bli. Perpetua /uttalades av sagesmannen som "per pe tua" med tonvikten på tua/ i mars. Om det var vackert den dagen, så kunde man slänga undan det gamla foder man hade, för då blev det tidig vår. Men var det fult väder, så fick man ta vara på fodret för då blev det sen vår.

Kyngemosse knuda, lär mången man te tuda. Det var kyndelsmässodagen. Då blev det alltid vinter.

ACC. N:R M. 8806: 24.

För att bli av med ringormar så skall man skriva runt om dom. Man skall köra runt om dom med något spetsigt föremål, och så skall man räkna till tjugo. Sen skall man köra tillbaka igen, och då också räkna till tjugo, så blir man av med dom.

Slå katten ur tunna.

Vi brukar slå katten ur tunna på fastlagsmåndag. Vi samlades ute vid Karantänen vid Ystad. Där hade dom satt opp en stage och i den hängde en tunna. I den var där en oppstoppad katt. Sen red pojkarna på hästar i en ring. Vi töser fick bara titta på. Så hade dom klubbor i händerna, och var gång dom red förbi tunnan så gav dom den ett slag. Och så höll dom på tills tunnan gick itu. Den som slog till sist blev utnämnd till kung för kvällen. Sen hade vi fest och dans på Karantänen. Vi hade samlat ihop till kalaset.

24
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR M. 8806: 25.

Påskadan bruka vi alltid rulla ägg. Det gick så till att var och en själv hade kokta ägg med sej. Det skulle vara färgade ägg. Sen var vi i ett rum där golvet var så jämt som möjligt. Så la vi vars ett ägg i en rad i ena ändan av rummet. Så stod vi alla i den andra. Och så hade vi en stor bräda, som vi stödde mot det ena knäet, så brädan blev en nerförbacke. Och så hade vi en femöring, som vi ställde på brädan och siktade mot något av äggen i andra ändan av rummet. Den som var yngst fick börja, och sen gick det efter ålder. Om femöringen träffa ett ägg, så fick den ägget, som hade släppt pengan. Det var mycket roligt, för ibland var äggen rätt löskokta, så när dom blitt satta ett par gånger, så kunde det hända att femöringen gick rakt in i ägget och gulan rann ut. När alla äggen var prickade så satte vi ut nya och börja om igen. Så kunde vi hålla på hela eftermiddan, och sen när det var slut, så blev det ett riktigt äggagille för då skulle var och en äta upp sina ägg.

25
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Rulla ägg.

ACC. N:R M. 8806:26

26

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Förr hade dom alltid slädpartier här i Ystad. Det var en stor fest. Hästarna var alltid grannt utstyrda med tofsar i alla färger och granna band på selarna. Och så hade dom fullt med bjällror och klockor. När vi så hade samlats, så bar det alltid av i trav ut till Nybro utanför Ystad. Där tog alla karlarna en sup och vi fruntimmer fick ibland lite varm glögg. Sen bar det av hem igen. Då köde vi till Folkets Hus i Ystad, där det var gille, som vi själva lagt ihop till. Där hade vi allt möjligt gott. Stek och tårtor och så mycke med brännvin till karlarna. Sen dansa vi och roade oss till långt fram på natten.

Min mormor berättar, att förr så smuggla dom mycket. En gång hade dom varit och smygglat i Bornholm. Dom hade lyckligt kommit hem med alltihop, men så var där såna som var avundsjuka, så dom anmälde det för polisen. Men dom fick nys om att dom hade blivit anmälda, så dom fick ta och kasta hela 4 lass torv över varorna för att gömma dom. När så poliserna kom, så hitta dom

ACC. N:R M. 8806:27.

27

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ju ingenting, så dom gick fria.

Men blev dom ertappade så blev det rätt dyrt för då tog dom stora böter, och så tog dom båten ifrån dom.

Därför så fick dom hitta på alla slags knep för att klara sej.

Min morbror, Janne Jönsson, skulle en gång till Bornholm och smuggla. Men kustroddarna låg och vaktade på honom. Morbror

Janne, som bodde i Klintholmen, begav sej då iväg till Revhusen i andra ändan av Ystad och lånade en båt där. Den rodde han hem

med och så la han den på stranden med kölen i vädret. Sen tog

han sin egen båt och seglade iväg om natten till Bornholm. Det

gick lyckligt för när vakterna såg att där låg en båt på stranden

så trodde dom inte att han gett sej av, så dom satte inte efter

honom.

ACC. NR. M. 8806:28.

28.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Av skadan blir man vis men inte rik,
aldrig gott köp för dålig vara.

Andras fel gör ingen lag.

Att läsa och icke förstå
är som att plöja och icke så.

Bättre tiga än illa tala.

Bättre barnet gråter än modern.

Bättre fattig med ära
än rik med skam.

Den illa gör han illa far,
den är rik, som ingen skuld har.

Bättre ved av gamla träd än av unga kvistar.

Där e ingen som vet vad den fattige har till last
förrän han välter.

När det regnar välling har den fattige ingen sked.

Den late begär men får intet,
den träge /trevne/ får nog.

Ordspråk

ACC. NR M. 8806: 29.

29.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vad är ett ? Ett ljus på en stake.
Vad är två ? Två ögon i en skall.
Vad är tre ? Tre ben under en gryta.
Vad är fyra ? Fyra hjul under en vagn.
Vad är fem ? Fem fingrar på en hand.
Vad är sex ? Sex stenkrukor i Kanans land.
Vad är sju ? Sju dagar i en vecka.

Gåtor.

Där kom en fågel flygande fjäralös
och satte sej på taket äralös.
Det kom en jungfru spasserandes fotalös
och åt upp fågeln munnalös.

Svar: Snöflingan och solen.

ACC. N:R M. 8806:30

30

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det var en gång en dräng, som hade blivit tan av trollen.

För att han skulle bli fri måste han lösa en gåta.

Men kunde han inte lösa den så skulle han mista livet.

Gåtan har jag hört av min mor, Cecilia Jönsson född 1839.

Trollens gåta lydde så:

Vad är vitare än en svan ?

Vad skriker högre än en tran ?

Vad gör broen breast ?

Vad gör mänskan least ?

Vad fyller alla dalar ?

Vad skiner bäst i kungens salar ?

Drängen svarade:

Ängeln är vitare än en svan.

Åskan skriker högre än en tran.

Ån gör broen breast.

Synden gör mänskan least.

Snön fyller alla dalar.

Solen skiner bäst i kungens salar.

Gåta.

ACC. NR. M. 8806: 31.

Vad är det som går opp om backen och ner om backen och skär
svarta remmar? Svar: Plogen.

Det var en man men det var ingen man.

Han gick på en väg men det var ingen väg.

Han hittade en ting men det var ingenting.

Svar: En gosse gick på en gångstig och hittade en ihålig nöt.

Vad är ett hus utan dörr? Svar: Ett ägg.

Litet och klent,

naket och rent,

skyler och betäcker

så långt som det räcker. Svar: En ring.

31.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gåta.

ACC. N:R M. 8800:32.

32.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Visa om nattväktare i Ystad från 1870-talet.

På gatan jag nu vandrat har i nära femtio år.

Ibland var väderleken klar

ibland så var den svår.

Jag gav akt uppå allt

Allt som var mig anbefallt.

Om jag någon uti finkan kunde få, få, få.

Så att stjärnorna de små

upp å himmelen den blå

de blickade så vänligt ner på mej också.

Med skramlan vid min sida

spatserade jag så trygg

jag ropade överallt

med en röst som var snygg.

Guð bevare var stad

ACC. N:R M. 8806:33.

33

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

så andäktigt jag bad.

Ifrån eld, ifrån brand.

Så att stjärnorna de små

upp å himmelen den blå

de blickade så vänligt ner på mej också.

På sistone jag blivit har

en överflödsperson.

Men aldrig nånsin blir de överflöd

i min pension.

Därför kan jag ju ej

så som andra lägga mej.

Att i ro vila få

ty jag är vander vid att gå.

Liksom stjärnorna de små

upp å himmelen den blå

de blickade så vänligt ner på mej också.

ACC. N:R M. 8806:34.

34.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kardevisan.

En sed från fordna dagar
på landet ännu är
att kardegille göra,
då matmor alltid plär,
att bjuda byens pigor
och alla käringar
att komma för att karda
från qväll till ljusan dag.

Om mor den dan är knarrig
man intet undra bör
sitt bröd skall hon ju baka
i koopen lägga smör
och kaffebönor mala
att det kan räcka till

ACC. N:R M. 8806 i 35.

och bruna goerådskakor
hon även hafva vill.

När det mot kvällen lider
så börja pigorna

med såpa tvätta halsen
och smörja flätorna,
ren särk de på sig taga
och strumpor ofvanpå
och gummorna sig skura
så gott som de förmå.

När de sig hafva puntat
så vandra de åstad
med karderna i handen
och en och var är glad
att så få komma samman

35

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8806:36.

och prata om all ting
som hafver skett i byen
Och allestäds omkring.

När de på mor ha hälsat
så bli de fägnade
med goda sockerkringlor
och smakeligt kaffe
och är mor vid gott lynne
så få de änn en kopp
som vederkvicker kroppen
och muntrar sinnet opp.

Uti en ring på golvet
de sätta sig nu ned
och alla börja karda
med lust och med besked
strax pigorna nu börja

36.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8806:36.

och prata om all ting
som hafver skett i byen
och allestäds omkring.

När de på mor ha hälsat
så bli de fägnade
med goda sockerkringlor
och smakeligt kaffe
och är mor vid gott lynne
så få de änn en kopp
som vederkvicker kroppen
och muntrar sinnet opp.

Uti en ring på golvet
de sätta sig nu ned
och alla börja karda
med lust och med besked
strax pigorna nu börja

36.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR M. 8806:37.

som deras vana är
att kärleksvisor sjunga
med rösten klar och skär!

Vid öfversta borändan
där sitter kära far
och utav finkelflaskan
en sup han ofta tar
men drängarna förtjusta
i flock på golvet står
att ljuva kärlekssånger
med andakt höra på.

Men stackars mor hon springer
i stugan ut och in
än är hon uti köket
än får hon i sitt sinn

ACC. NR. M. 8806:38.

att gå i sommarstugan
för att där efterse
om ej den gråa katten
har gjort förargelse.

I köket står en kärring
som uti gröten rör
att den ej svedd skall blifva
men få en smak som smör
hon rör så svetten droppar
på hennes panna ner
men mor dock svär och säger
att hon skall röra mer.

När klockan slagit nio
så börjar kära far
att bliva yr i mössan

38.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8806:39.

och föga vett har kvar
mor då till honom säger
jag tror du illa mår
det är nog mycket bättre
att du till sängs nu går.

Mor tager far vid armen
och leder honom bort
till sängen som står bäddad
där han insomnar fort
och maran honom rider
han tror i drömmarna
han sover så det knakar
i sängastolparna.

När de upphört att sjunga
så börja de strax tal

39.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8806:40.

om sina fästemenner
och sina hjärtekväl
Om sina dygdemönster
och sedelige jungfrur
de alltid hafva varit
fastän af sin natur.

Allt vad som skett de veta
de veta ännu mer
de kunna ock berätta
vad som härefter sker
liksom en käpp i hjulet
som munnen på dem går
det är nog ganska sällan
att munnen stilla står.

40

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8806: 41.

Så ljuvligt de samtala
hur vacker Ola är
hur Per i varje piga
på stunden blifver kär
hur Anders han är skäbent
och Jeppa är ett nöt
ett fåralår är Erik
men Jöns är rar och söt.

En kärring spotsk nu sade
I veten att det är
ett tal i allas munnar
att nabodrängen Per
har länge haft den vanan
liksom en galen katt
igenom pigefönstren
inhoppa varje natt.

41
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8806: 42.

Röd som en kalkonhöna
en piga sade då
men kors i hela världen
vad du kan hitta på
du är en stor lögnbracka
och kärring som du är
så kan du hålla munnen
förbannade Lögnmär.

När det mot midnatt lider
så börja pigorna
liksom fåviska jungfrur
att blifva sömniga
de nicka och de nicka
och ögonen bli små
och gummorna som tätast
snusdosan hälsar på.

42
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

43
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8806 44.

De börja strax att spisa
med kostelig aptit
och prisa och berömma
matmor för varje bit
att sådan gröt som denna
de aldrig förr har fått
och sådan stek och kaka
ja ack vad allt är gott.

44
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8806: 42.

Röd som en kalkonhöna
en piga sade då
men kors i hela världen
vad du kan hitta på
du är en stor lögnbracka
och kärring som du är
så kan du hålla munnen
förbannade Lögnmär.

När det mot midnatt lider
så börja pigorna
liksom fåviska jungfrur
att blifva sömniga
de nicka och de nicka
och ögonen bli små
och gummorna som tätast
snusdosan hälsar på.

42
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8806:43.

Men mor förstår att hjälpa
att de ej nicka mer
mor tager kaffepannan
och än en kopp dem ger
strax börjar mun och kardor
som trummestickor går
och utaf kaffetåren
nytt liv de andra får.

Mor breder duk på bordet
och sätter däruppå
ett grötfat med smörhåla
svinsylta och gorå
och steckta lår och vingar
af höns och mycket mer
och alla sig nu sätta
vid bordet blygsamt ner.

43
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR M. 8806:44

De börja strax att spisa
med kostelig aptit
och prisa och berömma
matmor för varje bit
att sådan gröt som denna
de aldrig förr har fått
och sådan stek och kaka
ja ack vad allt är gott.

44
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV